

۲۰۱۵/۰۷/۲۱

پوهندوی آصف بهاند

مرهون او د کوچنیانو ادب

د کوچنیانو ادبیات

تاریخی پس منظر، اوسنی حالت

شپاړسمه برخه

محمود مرهون په دې کم عمر کې د پاملرنې وړ فرهنگي کارونه تر سره کړي دي. له هغې ډلې نه یې څه چې د کوچنیانو د ادبیاتو په برخه کې کړي دي، د ځانگړې پاملرنې وړ دي. د همدې له پاره ما د کوچنیانو ادبیاتو د مقالو په سلسله کې دا مقاله (شپاړسمه برخه) یوازې دې ته ځانگړې کړې ده چې د کوچنیانو د ادب په برخه کې د مرهون کړو کارونو ته یو ځغلند نظر وکړم.

ما محمود مرهون له نږدې نه و لیدلی، یوازې مې د میدیا له لارې پیژانده. کله، کله به یې مقالې په «لر اوبر» وپېښانه کې راټلې. کله مې چې د ۲۰۱۵ کال په اپریل کې کابل ته سفر وکړ، نومې د کابل پوهنتون د ادبیاتو پوهنځي په پښتو څانگه کې ولید. سره ومو پیژندل، ښه روغېر مو وکړ. ده اجمل ښکلي او د علمي کدر څو تنو نورو نوو او ځوانو غړو چې ما نه پیژندل په دقت سره غوږ نیولی و چې زه به څه وایم.

کله چې لر د استادانو او زده کوونکو گڼه گڼه کومه شوه، مرهون مې ورو خوا ته راغی او را ته وې ویل:

«استاده ما هم د کوچنیانو له پاره یو څه کار کړی دی، اوس هم لگیا یم کار کوم او...»

څو مجله ډوله غیر ستندرد کتابونه یې په لاس کې را ته ونيول او وې ویل:

«دا مې د کار بیلگې دي، دا وړې کیسې مې د کوچنیانو له پاره ژباړلي دي او...»

ما کتابونه په مینه وړ نه واخستل، عنوانونه مې له نظره تیر کړل. په رښتیا ډیر خوشاله شوم چې په یوه وار د کوچنیانو له پاره دومره کتابونه، هغه هم د لسو ټوکو په شمیر. نو سمدلاسه مې ورته و ویل:

مبارک دې شه، په ځوانۍ دې برکت شه چې تا دومره کار کړی دی، هغه هم د کوچنیانو له پاره چې د ډیرو هیر، خو ستا په یاد دي. د اوږدې مرکې په پای کې یې بیا را ته و ویل:

«دې ته ورته نور کتابونه مې هم تر کار لاندې دي، که ژوند باقي و، نو بشپړ به یې کړم.»

کله چې د ده خبرې خلاصې شوې، ما ورته و ویل چې زه به د کوچنیانو له پاره ستا پر کارونو او په ځانگړي ډول پر دې کتابونو یوڅه لیکم.

کله چې ما د کوچنیانو ادبیاتو د مقالو پنځلسمه برخه خپره کړه، نو مرهون راته د فیسبوک له لارې ولیکل:

«استاده سلام!»

هغه زما د کتابو په اړه به دې سه نه وي لیکلي؟»

ما بیرته داسې وړ ته ولیکل:

مرهون صاحب درناوی مې د ځان او ټولو همکارانو له پاره و منه!

ستا سو کتابونه مې له دروند والي سره سره تر ښمارکه پورې را رسولي دي، یو څه یاد داشتونه مې ستا او ځینو هغو کتابونو په باب لیکلي هم دي چې سر سري مې لوستلي دي، خو له بده مرغه چې ټول لیکلي شیان مې په یوه آر

د پاڼو شمیره: له 1 تر 4

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکني د لیکنيزې بڼې پاڼوالی د لیکوال په غاړه ده، هبله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په څیر و لولئ

ډسک کې پراته و او اوس هغه آر ډسک ما ته د نا مالوم دلیل له مخې تړل شوی دی. همدا پروډیون مې یو چا ته وسپاره چې خلاص یې کړي. که مواد په لاس راغلل هم ستاسو د کتابونو په باب یو څه لیکم او که آر ډسک خلاص نه شو هم یې لیکم، خو زما ژوند او نورو فرهنگي کارونو ته په کتو سره یو څه وخت ته اړتیا لري.

څنگه چې بحث د مرهون پر هغو کارنو باندې دی چې ده د کوچنیانو له پاره کړي دي، نو د دې له پاره چې زه خپله او درانه لوستونکي یو څه له مرهون سره آشنا او بیا یې پر کړو ادبي کارونو څه وایو، نو ما د فیسبوک د چت خونې له لارې له ده نه د ده د بیوگرافي غوښتنه وکړه.

مرهون صاحب که دې یوه لنډه بیوگرافي را ولیري، خوشاله به شم!

ده هم د غفور لیوال هغه لیکنه په لاس راکړه چې لیوال صاحب په شاعرانه انداز او هنرمندانه ډول د ده په باب د ۲۰۰۹ کال د جون د میاشتې په اته ویشتمه نیټه په «ټول افغان» ویبپاڼه کې خپره کړې وه. د هغې لیکنې په یوه برخه کې د مرهون په باب داسې راغلي دي:

« هغه ورځې، چې له شماله جنوب ته راپاڅیدلي بادونه د ونو وروستی پانې توري، او انار په خپلو رینو کې د نویو گلونو د غورولو لپاره اوبه پتوي، نو چې د بابا صاحب زیارت ته وخیژي ښکلی ارغنداو یو بل رنگ لري، شل کاله پخوا (۱۹۸۹ میلادي) د همداسې یوه دسمبر په ۱۳مه یوه ښکلی ماشوم د ښاغلي آغا محمد محرابي کور روښانه کړ، د بارکزو د شیرزیو (خزریو) په محرابخیلو کې یو بل بارکزی ورزیات شو. دنیکه ملاولي احمد محرابي او غور نیکه محمد امین محرابي د کاله نغری پر یوه تنکي محمود تود شو، چې کلونه وروسته د خپلو ادبي او فرهنگي هڅو له برکته په محمود مرهون مشهور شو. »

<http://www.tolafghan.com/posts/13948>

اوس محمود مرهون د کابل پوهنتون د ادبیاتو پوهنځي د پښتو څانگې په علمي کدر کې تر ټولو ځوان غړی دی. مرهون یو فعاله ځوان علمي کدر دی چې ادبیاتو پوهنځي کې یې د زدکړې او تدریس تر څنگه ډیرې نورې فرهنگي پروژې او کارونه را پیل کړي دي. د ژورنالیزم په برخه کې فعالیت لري او د «سراج الملت» په نامه جریده خپروي چې تر اوسه پورې یې دوی گڼي زما له نظره تیري شوي دي، په آنلاین ډول یې د پښتو ژبې تدریس(راځئ چې پښتو زده کړو، بیا یې پښتو بیاموزیم) ته مټي را نغښتلې دي چې په آنلاین ډول تر لاسه کیدای شي:

https://www.facebook.com/pages/%D8%A8%D9%8A%D8%A7%D9%8A%D9%8A-%D8%AF-%D9%BE%D8%B4%D8%AA%D9%88-%D8%A8%D9%8A%D8%A7%D9%85%D9%88%D8%B2%D9%8A%D9%85-%D8%B1%D8%A7%DA%81%D8%A6-%DA%86%D9%8A-%D9%BE%DA%9A%D8%AA%D9%88-%D8%B2%D8%AF%D9%87-%DA%A9%DA%93%D9%88/1434426150208055?_mref=message_bubble

د کتابونو لیکل او ژباړل یې په یوه عادت بدل شوي دي. له ټاټوبي اونیزې سره یې د خپلو چاپ شوو آثارو په باب داسې ویلي وو:

« تر دې دمه مې ۳۱ عنوانه بېلابېل کتابونه په هیواد کې دننه او له هیواده بهر چاپ سوي دي او انشاءالله په نږدې راتلونکي کې به دغه شمېر ۳۵ ته ورسېږي »

<https://www.facebook.com/pashtoliterature/posts/1590414281211359:0>

زه د اوس له پاره د ده پر نورو فرهنگي کارونو باندې څه نه وایم، یوازې یې هغه کارونه دلته معرفي کوم چې د کوچنیانو ادبیاتو په برخه کې د کوچنیانو او ماشومانو له پاره کړي دي.

هغه کتابونه چې مرهون ما ته په کابل کې را وسپارل، عنوانونه یې دا دي:

- مهربانه سپی او د چرکي ژر چیچان،
- درې نانی پېشو گیاني،
- وحشي خرس او هونبیار هلک،
- د ځنگل د مانی راز،
- د سرو زرو هگی او جادويي بیزوگی،
- لویشتکی،
- د علاالدین څراغ،
- هونبیاران خور او ورور،

د پاڼو شمېره: له ۲ تر ۴

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکني د لیکنيزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله لیکنه له رالیولو مخکې په ځیر و لولی

- بامې،
 - بېرندونکی شوپرک.
 د کتابونو نومونه څنگه چې د کتاب پر پښتې باندې چاپ شوي دي، ما هغسي ثبت کړل. دا کتابونه د ډېرو بښيگنو تر څنگ يو څو «خو» گانې هم لري، په دې ډول:
 - د کتاب ليکوالان نه دې بنودل شوي،
 - په ژباړل شوي متن کې د کتاب منبع نه ده راوړل شوي،
 - د چاپ کال او ځای نه ده بنودل شوی،
 - د ځينو کتابونو پر وروستۍ پښتې باندې ليکلي دي: انتشارات مستقبل او پر ځينو يې بيا ليکلي دي: کتاب فروشي علمي، خو د ناشر او خپرونکي توري ورسره نه شته او سړی نه شي کولای پوه شي چې ناشر څوک دی او له کوم آدرس نه خپاره شوي دي.
 - د ژباړې ژبه يو څه ځيره ښکارېږي چې د پښتو د يوې لهجې رنگ په کې غالب دی.
 د دغو پاسنيو نيمگړتياوې په باب مې له مرهون سره د چټ په خونه کې سوال ځواب کړی دی چې د ځينو پوښتنو او نيمگړتياوو ځوابونه په کې موندل کيدای شي:
 آصف بهاند:
 په ښه وخت په لاس راغلي!
 دا لس کتابونه دې چې ما ته راکړي، دا ټول ژباړل شوي آثار دي، د دې منبع او ژبه نه ده بنودل شوي چې له کومې منبع او کومې ژبې نه را ژباړل شوي دي؟
 به يوه کتاب (مهربانه سبې او د چرگي ژر چيچان) کې د کتاب پر مخ ژباړن محمود مرهون بنودل شوی دی او په دريم مخ کې يې ژباړن ساحل مرهون بنودل شوی دی. آيا ساحل مرهون او محمود مرهون يو شخص دی که جلا جلا اشخاص دي؟
 محمود مرهون:
 سلامونه!
 هغه يو اشتباه ده دواړه يو کس دي.
 دواړه محمود مرهون دي.
 او بل دا د انگليسي متن څخه ترجمه سوي دي مگر رسامی يې ...
 آصف بهاند:
 نور ۴۰ ټوکه دې چې چاپ ته ليرل، زما مصلحت دا دی چې ټاکلي منبع (مآخذ) يې ورسره وليکه چې ستا مسوليت هم تر سره شي او په راتلونکو کې ځيرونکي هم له ستونزو خلاص وي. په هر څه کې مآخذ، سر چينه، ريفرينس، لينک، آدرس بنودل ډيره اړينه موضوع ده، بيا تا غوندې يو شخص ته چې استاد او ځيرونکی يې.
 محمود مرهون:
 پر دواړو سترگو،
 استاده دې ټکي ته مې فکر دی.
 زما هيله دا ده چې مرهون صاحب په خپلو راتلونکو کارونو کې دې نيمگړتياوو ته په پام سره دا کمبود شيان ور اضافه کړي.
 د اوس له پاره يې پرتلنه ځکه نه شي کيدلای چې اصل متن په لاس کې نه شته او په هر اړخيزه توگه يې نقد ته هم زړه نه شم ښه کولای. د اوس له پاره د کوچنيانو د ادب په برخه کې همدومره کار که نيمگړتيا هم ولري، غنيمت يې گڼم چې يو مور او پلار يوه ماشوم ته د دې کتابونو يوه کيسه په مينې سره واوروي او يا کوم کوچني ته له دې کتابونو څخه يو د لوستلو له پاره په لاس کې ورکړل شي او که هيڅ شی نه وای نو ...
 د کتابونو موضوعات د کوچنيانو د ژوند او عمر په سطحه برابر دي او که تر ماشومانو او کوچنيانو پورې ورسيرې، ډير گټور دي او کوچنيان به ډير څه ور نه زده کړي.
 د لسو عنوانه کتابونو له ډلې نه مرهون د ځينو کتابونو په پيل کې د کوچنيانو په ژبه له هغوی سره د زړه خواله کوي چې دا د زړه خواله ماشومان او کوچنيان نور هم مطالعې ته هڅوي او له دې کتابونو سره يې مينه زياتوي.
 څو بيلگې يې دا دي:

د پاڼو شمېره: له 3 تر 4

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته راښوولې. په دغه پته له مور سره اړيکه ټينگه کړئ maqalat@afghan-german.de
 يادونه: دلپکنې د ليکنيزې بڼې پازوالي د ليکوال په غاړه ده، هيله من يو خپله ليکنه له راليرلو مخکې په ځير و لولئ

«خوږو او گلاليو کوچنيانو! دا دی تاسې ته می نن یوه ډیره پخوانی او ډیره عجه کیسه راوړي ده. دا کیسه یوه خورا مشهوره کیسه ده چې ډیر کلونه پخوا پېښه شوي ده. تاسو به دا کیسه لولئ، خپلو نورو شریکانو ته به یې وایاست او بیا به یې په خپلو کتابچو کې لیکئ. که چیرې مو کوم ځای سر نه خلاصیدئ، بیا به نو خپل گران پلار جان اویا مور جاني ته و وایاست چې در ته مانا یې کړي...» (مرهون، محمود (ژباړن)، وحشي خرس او هوښیار هلک، لومړی مخ)

«گرانو کوچنيانو سلامونه!»

دا دی نن د یوې نوې کیسې سره راغلی یم. دا کیسه د چین په اړه ده. تاسو دا کیسه له سره تر پایه و وایاست، په یاد یې کړئ او بیا یې په خپلو کتابچو کې ولیکئ...» (مرهون، محمود (ژباړن)، د سرو زرو هگی او جادويي بیزوگی، لومړی مخ)

کتابونه ټول له رنگه انځورونوسره چاپ شوي دي چې دا نور هم کتابونه او د هغو موضوعات د کوچنيانو له پاره په زړه پوري کوي او په لوستلو کې مرسته ورسره کوي.

خو اصلي خبره دا ده چې دا کتابونه به اوس تر ماشومو او کوچنیو لو ستونکو پورې څوک څه ډول ور رسوي. ما د د کوچنيانو ادبياتو په پنځه لسمه برخه کې همدې ستونزې ته اشاره کړې وه چې دومره مواد، کتابونه، مجلې چې ما په څو برخو کې معرفي کړل، څنگه به تر کوچنیو لوستونکو پورې ورسیري.

<http://www.taand.com/pal/archives/1920>

د مرهون صاحب د دې کتابونو مسأله هم همدې ستونزې سره مخ ده چې دا بنایسته او د ماشومانو او کوچنيانو له پاره په زړه پوري کتابونه به څنگه او څوک تر خپل ځای، یانې د کوچنيانو تر نازکو لاسونو پورې ورسوي؟ کله چې ما په کابل پوهنتون کې له مرهون سره ولیدل د نورو خبرو تر څنگه می همدا موضوع ورته یاده کړه چې دا کتابونه به څنگه تر کوچنيانو پورې ورسیري؟ او وړاندیز می ور ته وکړ چې بڼه لاره یې دا ده چې په کومه وېبپاڼه کې آنلاین شي، څو هغه کورنۍ چې انټرنټ ته لاس رسی لري په وړیا او آسانه استفاده ځيني وکړي. ده را ته و ویل چې سمه ده. او اوس یې یوازې د فیسبوک پر یوه ځانگړې پاڼه باندې یو څو کتابونه آنلاین کړي دي چې بڼایي ټول خلک به ور ته لاس رسی و نه لري.

که بناغلی مرهون که له ځینو داسې وېبپاڼو سره چې دا کتابونه آنلاین کولای شي، په تماس کې شي، ډیره به موثره وي. هغه څو پاڼي دا دي:

– کتابونه دات کام (ketabton.com)

– کتابونه دات کام (kitabtoon.com)

– پل دات، تاند دات کام (pal.taand.com)

دوه لومړني یې جلا جلا وېبپاڼي دي چې دواړه په خپل کتابتون کې د کوچنيانو د ادب او ماشومانو او کوچنيانو کتابونو له پاره جلا برخې او ځایونه لري. او دریمه وېبپاڼه (پل) د ماشومانو، کوچنيانو او د هغوی د کورنیو له پاره ځانگړې وېبپاڼه ده، که دا او دې ته ورته کتابونه په خپله لمن کې ولري، ډیر په ځای او مناسب کار به وي.

د شپاړسمې برخې پای

د پاڼو شمیره: له 4 تر 4

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکني د لیکنيزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هيله من یو خپله لیکنه له رالیرو مخکې په څیر و لولئ